

HA ENGEM A FŐPOLGÁRMESTER FELKÉRNE...

...hogyan legyek a Thália Színház igazgatója, akkor...

Ha ma színházigazgató akar valaki lenni, akkor pályáznia kell.

Leírja a koncepcióját, erkölcsi bizonyítványt kér, diplomát, nyelvvizsga-bizonyítványt fénymásol, pénzügyi és művészi támogatói nyilatkozatokat szerez, műsorgetvet készít. Tárgyal szakmai és önkormányzati potentátókkal, megismerkedik a bizottsági pártarányokkal, végigszurkolja a szakmai zsűri döntését (szigorúan ajtón kívül), ha arra érdemesnek találják, szépen felöltözik, elmegy a bizottság ülésére. Ott öt percben megvédi vagy kiegészíti a koncepcióját, meghallgatja a szakmai testület véleményének zanzásított változatát, kortól és rangtól függetlenül kicsit sápad, cseppet izzad, kérdésekre felel, majd izgatottan várja a döntést. Meghallgatja a szavazati arányokat, megdicsőül, örül vagy maliciózusan gratulál, esetleg összetörik.

Ha ma igazgató akar lenni valaki, akkor erős idegzettel, jó gyomorral, kitartással, kapcsolatokkal igazgató lehet. Nem túl zavaró, ha koncepciója, szakmai hitele is van.

S ha ma igazgató lesz valaki, akkor a pillanat öröme után jó, ha azonnal tudja, hogy a három-öt év villámgyorsan elszalad, és ha újra igazgató akar lenni, ismét végig kell játszania ezt a játékot.

Most - a vágy- és a rossz álomból ébredve - lássuk, hogyan néz ki a valóság. Nem akarom folytatni a struktúraváltásról szóló vitát. Példaértékkel az elmúlt két hónap tíz fővárosi igazgatói pályázatát elemzem. Szeretnék néhány olyan mozzanatot megmutatni, amelyek eddig nem kerültek szóba, s talán - legalábbis a pályázati rendszer lehetőségeinek tekintetében - tisztázzák a helyzetet.

A jelenlegi rendelkezések a költségvetési intézményi formában működő színházak esetében kötelezően előírják a pályázatát. Nem vonatkozik ez a közhasznú társaságként vagy részvénytársasági formában működő színházakra.

Ennek ellenére az a fővárosi gyakorlat, hogy a kht.-k igazgatói posztját is pályáztatják. Hogy ez a gyakorlat mennyiben a „csak kvázi-átalakulás” beismerése vagy a szektorsemlegesség - szerintem helytelen - érvényesítése, annak eldöntése és elemzése nem ennek az írásnak a feladata.

A pályázatok a mai napig - az Erzsébet téri Nemzeti Színház meghívással kombinált pályázatának kivételével - nyílt pályázatok voltak. *Indulhatott tehát az aktuális igazgató - és bárki más.*

Az előbbi kiemelés azért fontos, mert - a törvényből fakadó korlátozásokat leszámítva - teljesen szabadon startvonalhoz engedett-terelt olyanokat is, akik műfajra, működési módra, helyre és nagyságra való tekintet nélküli „érvényes igazgatói tudattal” rendelkeztek, illetve lehetőséget kapott az az igazgató is, aki az előző ciklusban nem igazolta a fenntartó elvárásait.

Jogszerűen akkor jár el tehát a fenntartó állam vagy önkormányzat, ha pályázatot ír ki. Ennek jogszabályi háttérét az 1992. évi XXXIII. Törvény jelenti, amely rendelkezik a közalkalmazottak jogállásáról s ezen belül a vezető választásának szabályrend-szeréről.

A jelenlegi munkaiügyi szabályozás felhagyott azzal a korábbi gyakorlattal, hogy tételesen próbáljon meg mindent szabályozni, inkább kereteket határoz meg, amelyeken belül az egyes ágazatok és területek specialitásaiknak megfelelően tovább szabályoznak.

„23. § (2) A magasabb vezető (...) beosztások körét, továbbá a megbízás feltételeit a miniszter határozza meg. A magasabb vezető beosztás ellátására pályázatot kell kiírni. (3) A magasabb vezető (...) beosztás ellátásával történő megbízás határozatlan időre szól.

A miniszter *határozott időre* szóló megbízást is előírhat."

A törvény tehát a konkrét szabályozást az ágazati miniszterek hatáskörébe utalja, annak formáját pedig ágazatonkénti kormányrendeletben határozza meg. Érdemes és tanulságos összevetni, hogy az egyes területeken hogyan, milyen mélységig szabályozzák a pályázattal rendszerét

PÁLYÁZATOT ÍRNI ÉS KIÍRNI

Pályázatot írni - és itt nem csak a státuspályázatokra gondolok - külön szakma, tudomány. Pontosan megfogalmazottak az elvárások, és hihetőek a válaszok, tehát egyenlőek a feltételek - gondolhatnánk.

Könnyű az igazgatónak - mondják -, hiszen belső emberként rengeteg információval rendelkezik, s ez érdemben, de legalább „kilóban” segítheti a pályázatot; az adatok összegyűjtéséhez és a megíráshoz egy egész csapat áll a rendelkezésére; a vezetői stáb készen áll, és jó esetben folyamatosságot képvisel, és mindezek együtt hihetővé teszik a pályázatot.

Nehéz helyzetben van az igazgató, hiszen egyáltalán nem vagy csak keveset blöffölhet; kénytelen szembenézni azzal, hogy ismerik a gyengéit, hibáit is; van mivel elszámolnia, hiszen előző pályázatában már ígért; a színházvezetőként eltöltött idő alapján objektív tények és szubjektív vélemények egyaránt meghatározzák minősítését.

Természetesen további pályázók esetében az előnyök és a hátrányok előjele nem az előbbieket ellentétje, azok csak részben fordíthatók meg. Esetükben a konkurens stratégiáját a pályázó „minősége” dönti el, többek között az, hogy milyen „kontrajátékos”.

Pályázatot kiírni legalább olyan nehéz, mint pályázatot írni. A mostani kiírások minőségileg lényegesen jobbák, átgondoltabbak és alaposabbak voltak a korábbiaknál, ám zavaros feltételeket jócskán tartalmaztak. Nézzünk egy konkrét kiírást a legutóbbi fővárosi pályázati körből.

Dőlt betűvel emeltem ki azt a feltételrendszert, amely valamennyi pályázati felhívásban szinte szó szerint szerepelt.

A gyermek- és ifjúsági program színház-típustól független szerepeltetését a gyermekszínház megszüntetése miatt érzett lelki-ismeret-furdalás megnyilvánulásának tekintem.

Természetesen a Bábszínház és a Kolibri Színház esetében a gyerekprogram alapfeladat.

A nem létező információs rendszerhez való kapcsolódás pedig talán egy ötlet tesztelése, talán csak áltudományos szakmai humbug.

A számítógépes jegyterjesztést nem tekintem komoly feltételnek, mert akinek ez a rendszer (?) így is hasznos, az már e kezdetlegesformájában is kapcsolódott hozzá, aki pedig nem akar csatlakozni, annak elég erős ellenérvcsomagja van ahhoz, hogy ez a döntésnél ne legyen befolyásoló szempont.

HELYZETELEMZÉS

A helyzetet elemezni az egyes ágazati szabályozások néhány elemének összehasonlításával lehet. A kormányrendeletek különböző mélységűek és színvonalúak, így az összehasonlítás szempontjainak kiválasztásához a művészeti terület szabályozásából indultak ki.

A művészeti terület specialitása, hogy erősen meghatározott a pályázattal feltételrendszere, hogy különösen magas a szakmai zsűri

	Egészségügy, család-, gyermek- és ifjúságvédelem	Közkultatás	Művészet, közművelődés, közgyűjtemény	Kutató-intézetek	Helyi önkormányzati szolgáltatók	Magyar Rádió	Magyar Televízió	Testnevelés és sport	Ipar, keresk., idegenforgalom
Kell-e pályázni?	N. r. **	Igen	Igen	Igen	Igen	Igen	Igen	Igen	Igen
Nyilvános-e?	N. r. **	Igen	N. r.	Igen	N. r.	Igen	Igen	N. r.	Igen
Pályázati feltételek	Kiíró dönt	R***	Kiíró dönt	Kiíró dönt	N. r.	R	N. r.	R	R
Iskolai végzettség	N. r.	Igen	Igen	N. r.	N. r.	Igen	N. r.	Igen	Igen
Szakirányú végzettség	N. r. **	Igen	Igen	N. r.	N. r.	Igen	N. r.	Igen	Igen
Szakmai gyakorlat	N. r. **	Igen	Igen	N. r.	N. r.	Igen	N. r.	N. r.	Igen
A döntés módja	Bizottság véleményez	Többosztály biz. véleményez	Szakmai-szakértői testület véleményez	N. r.	Szakmai-szakértői testület véleményez	Bizottság meghallgat-véleményez	Bizottság meghallgat-véleményez	Igen N. r.	Eseti bizottság véleményez
Kinevezés időtartama	N. r. **	Legalább 5, legfeljebb 10 év	3-5 év	5 év, max. 10 év összeszámított	N. r.	5 évig terj. határozott idejű is adható	Legfeljebb 5 évig terj. határozott idejű is adh.	5 évet meg nem haladó határozott időre terjedő is adható	Lehet határozott idejű is

* 13/1992. (VII. 14.) Kormányrendelet a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. Törvény szociális, egészségügyi, család-, gyermek- és ifjúságvédelmi ágazatban történő végrehajtásáról.
138/1992. (X. 8.) Kormányrendelet a közalkalmazottakról szóló 1992. évi XXXIII. Törvény végrehajtásáról a közoktatási intézményekben.
150/1992. (XI. 20.) Kormányrendelet a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. Törvény végrehajtásáról a művészeti, a közművelődési és a közgyűjteményi területen foglalkoztatott közalkalmazottak jogviszonyával összefüggő egyes kérdések rendezésére.
113/1992. (VII. 14.) Kormányrendelet a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. Törvény szociális, egészségügyi, család-, gyermek- és ifjúságvédelmi ágazatban történő végrehajtásáról.
49/1993. (III. 26.) Kormányrendelet a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. Törvénynek a központi költségvetési szervként működő kutató- és kutatást kiegészítő intézeteknél és kutatókat foglalkoztató egyes intézményeknél történő végrehajtásáról.

77/1993. (V. 12.) Kormányrendelet a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. Törvény végrehajtásáról a helyi önkormányzatok által fenntartott szolgáltató feladatokat ellátó egyes költségvetési intézményeknél.
36/1994. (III. 22.) Kormányrendelet a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. Törvény végrehajtásáról a Magyar Rádióban.
37/1994. (III. 22.) Kormányrendelet a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. Törvény végrehajtásáról a Magyar Televízióban.
89/1994. (VI. 8.) Kormányrendelet a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. Törvénynek a testnevelés és sport területén történő végrehajtásáról.
44/1997. (III. 12.) Kormányrendelet a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. Törvénynek az ipari, kereskedelmi és idegenforgalmi ágazatban történő végrehajtásáról.

** Nem rendelkezik
*** Rendelkezik

hatása, és hogy a legrövidebb idejű a magasabb vezető beosztású mandátuma.

Mindezt tarthatnánk jónak is, hiszen a művészeti élet, a közönségigény gyors változása, a koncepciók elévülése, a szakma nyitottsága miatt szükségessé válhat a gyakori megmértetés. A kialakult gyakorlat azonban ellentmond ennek, hiszen a legnagyobb felhajtással körített pályázattal, vagyis most Budapesten sem történt generációs áttörés, szakmai revolúció, és a vidéken lezajlott

jelentős részénél a szakma politikát kiált.

Néhány alapvető megállapítás: 1. A pályázatokat bíráló szakmai szakértő bizottság csak véleményezi a pályázatokat, és *nem dönt*. 2. A szakmai szakértői bizottság nemcsak az írásos pályázatot bírálja, hanem a *személyt*, annak szakmai hitelét, múltját és lehetséges *jövőjét is figyelembe veszi*. 3. A döntéshozó testület *politikai szervezet*, amely politikai szempontokat (jó esetben) is figyelembe vesz. 4. A döntéshozó testület (esetünkben a kulturális bizottság) *nem feltétlenül*

PÁLYÁZAT A THÁLIA SZÍNHÁZ IGAZGATÓI ÁLLÁSHELYÉRE

A Thália Színház (1065 Budapest, Nagymező u. 22-24.) saját társulat nélküli, de önálló művészi programmal rendelkező befogadó színház, mely teret ad a főváros számára kiemelkedő fontosságú művészi fesztiváloknak, nemzetközi rangú színházi eseményeknek, a határon túli és a vidéki színházak bemutatkozásának. Az egyes játszóhelyek sajátosságait felhasználva felkarolja és ösztönzi az új művészeti kezdeményezések megvalósulását, új produkciók létrejöttét menedzseli, és bemutatkozási lehetőséget biztosít a balett- és táncszínházi együtteseknek. Az igazgatónak vállalnia kell a jelenleg költségvetési intézményi formában működő színház közhasznú társasággá történő átalakításának (határidő: 2000. július 1.) előkészítésében és lebonyolításában való közreműködést. Az igazgató feladata továbbá a színház arculatához illeszkedően az ifjúsági, illetve a gyermek korosztály számára szóló előadások másorra tűzése, a színházi közönség szervezés megújítása, a kialakítandó egységes színházi informatikai rendszerhez való kapcsolódás feltételeinek megteremtése, ideértve a számítógépes jegyeladás megvalósítását is.

A megbízás feltételei:

- szakirányú felsőfokú végzettség,
- legalább ötéves szakmai gyakorlat.

Előnyt jelent legalább egy világnyelv tárgyalási szintű ismerete.

A pályázatnak tartalmaznia kell a pályázó művészi elképzeléseit, az ennek megvalósításához, illetve a racionális gazdasági működéshez szükséges terveit, a pályázó által kitöltött pályázati lapot.

Csatolni kell továbbá a szakmai önéletrajzot, erkölcsi bizonyítványt és a végzettséget igazoló okiratok másolatát.

A vezetői megbízás 2001. február 1-jétől 2004. jan. 31-ig terjedő időtartamra szól. Az illetmény megállapítására a közalkalmazotti törvény (Kjt.) alapján kerül sor, megegyezés szerint.

A pályázat benyújtásának helye a Főpolgármesteri Hivatal Kulturális Ügyosztálya (1052 Budapest, Városház u. 9-1. H. em. 225/C, levélcím: 1364 Budapest 4 Ff. 1.). A pályázati kiírás elválaszthatatlan részét képezi a pályázati dokumentáció, amely a pályázat benyújtásának helyén átvehető.

A Kulturális Közlöny 19. száma / 2000. október 19.

Pályázók színházanként	Szakmai zsűri által		A nyertes pályázó és a szavazatok megoszlása**
	Első helyen rangsorolt*	Kulturális bizottsági tárgyalásra javasolt	
I/1. Katona József Színház Zsámbéki Gábor	Zsámbéki Gábor	–	Zsámbéki Gábor (13 igen)
I/2. Madách Színház Kerényi Imre Korcsmáros György Nagy Viktor Szirtes Tamás	Kerényi Imre	Szirtes Tamás (5 igen)	Kerényi Imre (9 igen) Szirtes Tamás (2 igen, 2 érvénytelen szavazat)
I/3. Radnóti Színház Bálint András	Bálint András	–	Bálint András (11 igen, 2 nem)
I/4. Új Színház Márta István Alföldi Róbert	–	Márta István Alföldi Róbert (3-3 szavazat, 1 tartózkodás)	Márta István (10 igen) Alföldi Róbert (3 igen)
I/5. Vígyszínház Marton László	Marton László	–	Marton László (11 igen, 1 nem, 1 tartózkodás)
II/1. Budapest Bábszínház Meczner János	Meczner János	–	Meczner János (11 igen)
II/2. Budapesti Operettszínház Félix László Halasi Imre Kalmár Péter Kerényi Miklós Gábor Koltay Gábor Selmeczi György Vass Zoltán Iván	Halasi Imre	Kerényi Miklós Gábor (2. helyen) Kalmár Péter (3. helyen)	Kerényi Miklós Gábor (7 igen) Halasi Imre (2 igen) Kalmár Péter (1 igen) Koltay Gábor (1 igen)
II/3. Kolibri Színház Novák János Schafer Erzsébet	Novák János	–	Novák János (11 igen)
II/4. Mikroszkóp Színpad Sas József	Sas József	–	Sas József (7 igen, 1 nem, 3 érvénytelen)
II/5. Thália Színház Megyeri László Balikó Tamás Görgey Gábor Kováts Kriszta Harsányi Gábor Szódy Szilárd Vass Péter	Megyeri László	Balikó Tamás (4 második hely)	Megyeri László (11 igen)

* Valamennyien az első helyen javasolták

** Az első öt pályázat elbírálásakor 13, a második alkalommal 11 bizottsági tag volt jelen

ágazati irányelv, sem szakmai megállapodás; ez lehetőséget ad a szabályok sajátos, a szakmai szempontokat háttérbe szorító kialakítására; a rossz pályázati kiírások alapján született össze nem hasonlítható pályázatok elmosásák a felelősséget, lehetetlenné teszik az objektív számonkérést; s végül az egész rendszer - szándékotól és céloktól függetlenül - bizonytalanságot okoz, méltatlan helyzeteket idéz elő.

Ha engem a főpolgármester felkérne, hogy legyek a Thália Színház igazgatója, nem mondanék azonnal igent. Gondolkodási időt kérnék, óvatosan tapogatóznék, feltételeim lennének, rengeteg vezetői szabadságot kérnék, és kevés kötöttséget fogadnék el, megkérdezném, hogy mégis mennyi az annyi.

Ha engem a főpolgármester felkérne, hogy legyek a Thália Színház igazgatója, elvállalnám a megbízatást. De szigorú szerződést kötnék, amelyben elfogadhatnám teljes művészi, irányítási és gazdálkodási szabadságot biztosító feltételeimet, és természetesen vállalnám a számszerűsített és a művészeti elvárások teljesítését, betartanám a gazdálkodás szabályait.

Ha engem a főpolgármester felkérne, hogy legyek a Thália Színház igazgatója, elfogadnám az állást. Ha azonban nem teljesítenék a szerződésben foglaltakat, akkor megsértődnék és felállnék. Valószínűleg akkor is megsértődnék, ha én nem teljesíteném a feltételeket, és ezért megválnának tőlem, de hát emberek vagyunk.

Ha engem a főpolgármester felkérne, hogy legyek a Thália Színház igazgatója, eszembe sem jutna pályázatot írni. Feltételezném, hogy azért kér fel, mert ismer engem, respektálja munkásságomat, vagy olyan tanácsadói vannak, akik helyette tudják ezt, és ő megbízik bennük.

S amikor a szerződés aláírására kerülne sor, akkor szerény, de ünnepélyes keretek között aláírnánk a szerződést, néhány vaku villanna, koccintanánk egy pohár pezsgővel, gratulálna minden fontos városi tisztségviselő és politikus, és mindkettőnk csendes büszkeség töltene el, hogy - feltehetőleg - jó alkut kötöttünk.

Közeledvén mandátumom lejárt, elhívna magához. Elmondaná, hogy örül annak, hogy..., vagy pedig azt, hogy úgy gondolja, hogy... Utóbbi esetben barátságosan elbúcsúznánk egymástól, az előbbinél pedig A FŐPOLGÁRMESTER FELKÉRNE, HOGY LEGYEK A THALIA SZÍNHÁZ IGAZGATÓJA.

MEGYERI LÁSZLÓ
a Thália Színház igazgatója

színházhoz értő személyekből áll.

Nézzük most meg, hogyan működött a fent vázolt feltételek között a választás, illetve a szavazás rendszere a tíz fővárosi pályázat esetén.

Megállapíthatjuk, hogy egyértelmű volt a jelenlegi vezetők szakmai támogatottsága, ami - gyaníthatóan - nem a munkájukkal való feltétlen elégedettséget, inkább a konkurencia erőtlenségét jelzi. Emellett a szakmai bizottság keze láthatóan nem volt megkötve, eltekintve attól az egy kitévétől, hogy ahol többen pályáznak, ott ne döntsenek, hanem alternatívákat javasoljanak. Így történhetett meg, hogy a második helyre szavazással, szétszavazással és rangsorolt szavazással is kerültek jelöltek. Az is megállapítható, hogy a kulturális bizottság javaslatai módszere sem kristálytiszta, hiszen az igenes igazgatói ajánlások mellett tartózkodás, illetve nem és érvénytelen szavazatok is találhatók. A végső szavazásnál pedig „belépett” a politika, hiszen az egyedüli pályázók esetében megjelentek a - feltehetőleg pártállásos - nemek, tartózkodások vagy rontások, sőt, folytatva a szavazás rendjét érintő vitát, nem tárgyalt jelölt is kapott szavazatot.

Véleményem szerint a színházak igazgatói pályázati rendszere jelen pillanatban túl- és túlzott óvatossággal szabályozott; az egyes résztvevők feladata nincs tisztázva, nem konkretizált, nincs sem

KÜLÖNSZÁM

A SZÍNHÁZ történetének során először jelentetett meg tematikus különszámot, amelyben a XX. század egyik legjelentősebb színházújítója, „a nagy mágus”, Jerzy Grotowski munkásságáról igyekeztünk sokoldalú képet adni.

A számban eddig magyarul még nem publikált Grotowski-tanulmányok, levelek, dokumentumok mellett a neves amerikai színházteoretikus, Richard Schechner alapműnek számító elemzése éppúgy megtalálható, mint az olyan rendezők írásai (Eugenio Barba, Ruszt József és Halász Péter), akikre nagy hatással volt a lengyel színházalkotó.

A különszám kapható az Írók Könyvesboltjában, az Atlantisz és az Osiris Könyvesboltban, a Fókusz Könyvárúháznál és a szerkesztőségben (1126 Bp., Németvölgyi út 6.), ahol egyébként régebbi SZÍNHÁZ-számok is kedvező áron megvásárolhatók.